

CALITATEA VIETII ÎN LUME. ROMÂNIA ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

HILDEGARD PUWAK

În anul 1991 a fost publicată în S.U.A. o lucrare¹ în domeniul comparațiilor internaționale privind calitatea vieții. Principalele capitole ale acesteia tratează metodologia de măsurare comparativă a calității vieții între țări, teste neparametrice pentru verificarea validității măsurătorilor asupra calității vieții, evaluarea libertății economice între țări și relația libertate economică-calitatea vieții.

Au fost luate în analiză 126 țări, între care și România.

Colectivul de autori a beneficiat de consultanța unor prestigioși economiști, între care M. Friedman, E. Diewert, L. Wright, R. Summers, A. Heston ș.a.

Premisele autorilor în demersul de construire a unor indicatori de măsurare a calității vieții au fost următoarele:

a) dimensiunile existenței umane sunt operaționalizabile prin "atribute" obiective, fizic perceptibile. Ele pot fi valorizate și ierarhizate cu ajutorul unor scheme de ponderare;

b) standardului de viață i se atribuie rolul de "input" în determinarea calității vieții, înglobând prin componentele sale "utilitatea" ca un concept esențial în abordarea multidimensională a calității vieții și bunăstării;

c) conținutul indicatorului curent folosit "calitatea vieții fizice" (*physical quality of life index*) construit pe baza indicatorilor parțiali reflectând nivelul general de dezvoltare economică (prin produsul intern brut pe locuitor), gradul de alfabetizare, mortalitatea infantilă și speranța de viață la vârsta de 1 an, nediferențiați ca importanță este limitat și puțin semnificativ în contextul actualelor schimbări economice, sociale și politice care au loc în lumea contemporană;

d) știința economică dispune de metode și instrumente de analiză statistică pentru a construi indicatori agregați și în acest domeniu, oferind posibilitatea luării în considerare a unui număr mare de criterii.

În analiză s-au folosit următoarele variabile pentru caracterizarea dimensiunilor calității vieții:

A1, drepturile civile și politice, măsurate printr-un indicator agregat, construit și calculat pentru fiecare națiune începând cu anul 1973². Acesta a rezultat ca medie a rangurilor (1 exprimând cel mai înalt grad de libertate și 7 cel mai scăzut) pentru următoarele criterii: însemnătatea alegerilor pentru puterea executivă și legislativă ca

¹ DANIEL J. SLOTTJE ș.a., *Measuring the Quality of Life Across Countries. A Multidimensional Analysis*, Boulder, San Francisco, Oxford, Ewstview Press, 1991;

² Metodologia de calcul este prezentată pe larg în lucrarea: R.D. Gastil, *Freedom in the World*, Westport, Greenwood Press, 1987.

expresie a voinței politice, legea electorală și oportunităților de organizare a campaniei electorale, puterea de vot a electoratului, pluripartidismul, presiunea politică asupra alegerilor, dimensiunea opoziției, controlul exterior și/sau militar al politicii interne, autodeterminarea minorităților, descentralizarea puterii politice, încercarea factorului politic de a obține un consens național majoritar³;

A2 este variabila ce reprezintă libertatea civilă, care a fost apreciată similar variabilei A1, pe baza următoarelor criterii: libertatea presei, libertatea de exprimare, libertatea de asociere, de manifestare prin demonstrații, libertatea de a organiza întâlniri politice, garantarea drepturilor prin lege, garantarea proprietății, independenței judiciare, protecție față de încarcerare arbitrară, teroare și abuz, libertatea de asociere în sindicate și asociații profesionale, libertatea religiei, protecția drepturilor sociale (incluzând dreptul de proprietate, de a călători în interior și exterior, de alegere a reședinței, absența restricțiilor la căsătorie), drepturi socio-economice (absența dependenței de proprietari funciari, patroni, lideri de sindicat, burocrati), absența inegalității flagrante sub aspect socio-economic, absența indiferenței guvernului și a corupției;

A3 reprezintă dimensiunea medie a gospodăriei;

A4 este raportul între populația militară și cea civilă;

A5 reprezintă nivelul consumului de energie pe locuitor;

A6 este ponderea femeilor în populația ocupată;

A7 este procentul copiilor minori care activează pe piața muncii;

A8 reprezintă densitatea drumurilor rutiere pe unitate de suprafață;

A9 este gradul de înzestrare cu telefoane;

A10 reprezintă speranța de viață la populația masculină;

A11 reprezintă speranța de viață la populația feminină;

A12 este rata de mortalitate infantilă;

A13 este numărul paturilor de spital la 10 000 locuitori;

A14 reprezintă numărul persoanelor ce revin la 1 medic;

A15 reprezintă consumul zilnic de calorii pe locuitor;

A16 este rata de alfabetizare la populația masculină;

A17 este rata de alfabetizare la populația feminină;

A18 reprezintă numărul de radioreceptoare la 1000 locuitori;

A19 este numărul de ziare ce apar în țara respectivă;

A20 reprezintă produsul intern brut pe locuitor.

Aceste variabile au fost folosite la efectuarea calculului în două ipoteze de construcție a unui indicator sintetic. Ipotezele se diferențiază, în principal, prin coeficienții de ponderare atribuiți diferitelor criterii.

Astfel, un prim indicator a fost construit cu ajutorul funcției de utilitate, toate variabilele fiind considerate cu același grad de preferință în determinarea calității vieții. În cel de-al doilea caz, au fost explorate următoarele metode:

a) ponderea variabilelor cu varianta atributelor individuale (calculată ca abatere euclidiană, cunoscută și sub denumirea de analiza componentei principale);

b) utilizarea variabilelor instrumentale sau a abordării hedonice și ponderea variabilelor cu coeficienții de regresie;

³ *Op. cit.*, p. 9.

c) combinarea informațiilor din diferite măsurători individuale și angrenarea lor într-un singur indicator (modalitate inspirată din literatura referitoare la măsurarea inegalității veniturilor), testat prin analiza de sensibilitate.

Practic, au fost construiți șase indicatori de măsurare a calității vieții bazați pe:

- componenta principală;
- modelul hedonic;
- atributele elasticității hedonice;
- modelul hedonic hibrid;
- modelul elasticității hedonice hibride.

Partea a doua a lucrării prezintă metodologia de măsurare a libertății și bunăstării economice prin tehnici Cluster. Prin aplicarea lor, au rezultat următoarele grupe distincte de indicatori pe baza cărora s-a determinat apoi indicatorul sintetic ce caracterizează bunăstarea economică și libertatea economică. Indicatorii s-au structurat pe grupe astfel:

- rata de creștere a produsului intern brut pe locuitor, consumul zilnic de calorii, rata de alfabetizare a populației masculine și feminine;
- rata de creștere a populației, mărimea medie a gospodăriei, diferențe în gradul de școlarizare a populației masculine și feminine, densitatea drumurilor, speranța de viață pe sexe și distribuția teritorială;
- drepturile politice și libertățile civile;
- gradul de înzestrare cu paturi de spital, mortalitatea infantilă, numărul de persoane la un medic, ponderea copiilor în populația ocupată care lucrează;
- numărul de ziare pe locuitor, gradul de înzestrare cu telefoane, radioreceptoare, consumul de energie, produsul intern brut real.

Combinarea rezultatelor calculelor de cuantificare a calității vieții cu cele privind libertatea economică a condus la un indicator al bunăstării a cărui relevanță a fost analizată prin teste de sensibilitate la diferite ponderi atribuite celor două feluri de indicatori. Au fost calculați trei indicatori. Ponderile folosite au fost 0,1 și 0,9 pentru primul, 0,5 pentru cel de-al doilea și 0,9 și respectiv 0,1 pentru cel de-al treilea. Orice altă valoare în cadrul schemei de ponderare modifica rangul între valorile rezultate din ipotezele de mai sus.

Lucrarea prezintă în detaliu rezultatele tuturor ipotezelor și variantelor de calcul. În tabelul de mai jos, prezentăm poziția României între cele 126 de țări analizate după principalii indicatori care caracterizează calitatea vieții, libertatea și bunăstarea economică (Tabelul 1).

În tabelul 2 se prezintă ierarhizarea țărilor analizate pe baza unui indicator sintetic final al calității vieții care a rezultat ca medie a rangurilor stabilite pentru fiecare țară după nivelul indicatorilor de măsurare a dimensiunilor calității vieții calculați pe baza modelelor menționate anterior.

Tabelul nr. 1

Locul ocupat de România în comparație cu alte țări privind calitatea vieții

Indicatori	Rang
1	2
Indicatorul sintetic al calității vieții	121
Indicatorul calității vieții după componenta principală	120
Indicatorul calității vieții după atributele individuale	31
Indicatorul calității vieții pe baza modelului hedonic	70
Indicatorul calității vieții pe baza elasticității hedonice	105
Indicatorul calității vieții pe baza modelului hedonic hibrid	122
Indicatorul calității vieții pe baza elasticității hedonice hibride	88
Indicatorul libertății economice	115
varianta 1	118
varianta 2	119
varianta 3	118

Tabelul nr. 2

Ierarhizarea țărilor după indicatorul sintetic final al calității vieții

Rang	Țări
1	2
1-10	Elveția (1), Marea Britanie (17), Noua Zeelandă (19), Jamaica (60), Noua Guinee (73), Canada (9), Austria (12), Luxemburg, Australia (18), Suedia (5)
11-20	Maurițius (51), Barbados, SUA (6), Islanda, Japonia (2), Gambia (53), Costa Rica, Portugalia (32), Irlanda (24), Ghana (98)
21-30	Danemarca (7), Botswana (57), Hong Kong (21), Senegal (80), Honduras (72), Uruguay (38), Olanda (13), Finlanda (4), Norvegia (3), Republica Dominicană (75)
31-40	Bolivia (82), Italia (16), Fiji, Kenia (102), Trinidad Tobago (34), Belgia (13), Spania (23), Uganda (111), Argentina (49), Columbia (62)
41-50	Tailanda (61), Nepal (117), Franța (11), Brazilia (40), El Salvador (63), Filipine (77), India (105), Venezuela (42), Sierra Leone (114)
51-60	Ecuador (66), Grecia (28), Guatemala (71), Liberia (87), Sri Lanka (94), R.F. Germania (8), Madagascar (113), Coasta de Fildeș (76), Panama (55), Israel (22)
61-70	(Egipt (81), Tanzania (121), Swaziland, Republica Centrafricană (99), Tunisia (59), Haiti, Togo (97), Paraguay (64), Mexico (50), Coreea (31)
71-80	Cipru, Benin (190), Indonezia (92), Polonia (52), Nigeria (108), Bangladesh (120), Zambia (96), Malaysia (48), Guineea (95)
81-90	Iugoslavia (37), Zimbabwe (78), Mozambic (124), Ruanda (106), Malawi (118), Sudan (85), Maroc (74), Malta, Pakistan (101), R.D. Germania
91-100	Ungaria (39), Iordania (56), Burundi (115), Algeria (47), China (104), Chile (54), Guiana (96), Republica Sud Africană (41), Camerun (68), Suriname, Niger (108), Chad (116), Yemen (79), Turcia (58), Afganistan (90), Zair (110), R. Arabă Unită (10), Bulgaria (46), Iran (35), Kuweit (14)

1	2
111-120	Burma, U.R.S.S., Etiopia (122), Congo (70), Bahrein, Cehoslovacia (33), Gabon (36), Angola (83), Nicaragua (43), Singapore (20)
121-126	România, Siria (69), Arabia Saudită (25), Somalia (120), Mauritania (91), Iraq (27)

Notă: Cifrele din paranteză reprezintă rangul țării într-o ierarhie a 124 de țări după produsul național brut pe locuitor (în dolari) în anul 1989, conform *Rapport sur le developpment dans le monde, 1991, Le défi du developpement*, New York ONU, Banque Mondiale, p. 226-227.

Am semnalat această lucrare, în principal, pentru contribuția ei teoretico-metodologică pe planul comparațiilor internaționale, cunoscute fiind numeroasele dificultăți întâmpinate la realizarea acestora. Ea constituie un exemplu de abordare, în termeni cantitativi, prin statistica economică, a unei probleme de esență predominant percepută, pe care teoria socială nu a reușit încă s-o elucideze complet sub aspect ontologic, epistemologic și metodologic. În același timp ea oferă deschideri pentru o abordare multicriterială a dimensiunilor calității vieții într-un context internațional, demers a cărui oportunitate și relevanță vor fi cu atât mai utile cu cât informația rezultată se va apropia — până la identificare — de realitatea obiectivă.